

Forløb til *Fyrtøjet*

Forløbet her knytter sig til eventyret *Fyrtøjet* af H.C. Andersen (1835).

Vi tager i forløbet udgangspunkt i forlaget Carlsens udgave fra 2018, som er illustreret af Lars Gabel.

Har I ikke adgang til bogen, kan I finde samme illustrerede udgave digitalt på eReolen.dk, som en del af den samlede udgave *Seks Eventyr*. Teksten er også tilgængelig online på blandt andet andersenstories.com

Forløbet knytter følgende temaer til eventyret: eventyret som genre, ønsker, spor, rig/fattig, størrelsesforhold og god/ond.

Eksempler på fokusord: ønske, ækel, tornyster, fyrtøj, skilling, møllehjul, sukkergris, strik, stads, lystig, kavalier, spå, rig, fattig, stoppenål, slå ild, boghvedegryn, hastværk, straf, galge, gøre store øjne.

Eventyrets struktur er lineær:



Handlingsforløb – eventyret indsat i berettermodellen

Fase	Handling
Anslag:	Der kom en soldat marcherende hen ad landevejen...
Præsentation:	Soldaten, heksen og det hule træ præsenteres
Uddybning:	Soldaten bruger alle sine penge på svir og godgørehed
PONR:	Soldaten tager fyrtøjet i brug og indser dets betydning
Konfliktoptræning:	Nat 1 med prinsessen, nat 2 med kryds på portene, nat 3 med boghvedekorn
Klimaks:	Soldaten står på galgen
Udtoning:	Brylluppet, der varer i otte dage



Før læsning

Forside

Hvad ser I på bogens forside? Hvad forestiller illustrationen? Hvem er illustratoren? Tal om titel og forfatter. Måske kender børnene på forhånd navnet H.C. Andersen og nogle af hans eventyr.

Bagside

Hvad ser I på bogens bagside? Hvad forestiller illustrationen? Hvad får I at vide i teksten?

Indhold

Nogle bøger har også motiver på omslagets inderside (satsbladet). Har denne bog også det?

Nu har I undersøgt bogen sammen. Hvad tror I, historien handler om? Er *Fyrtøjet* et eksempel på fakta (informerende tekst) eller fiktion (fortællende tekst)? Måske bruger børnene allerede nu ordet 'eventyr' om teksten. Vi vender tilbage til eventyret som genre under næste punkt.

Under læsning

Inddelingen i første, anden og tredje læsning er baseret på metoden i Lopéz, Lønholt og Broström: *Dialogisk læsning i teori og praksis* (2012).

Første læsning

Hvis børnene møder eventyret for første gang, vil det være en god idé at tale om ordene 'fyrtøj', 'møllehjul' og 'Rundetårn', inden I går i gang med at læse.

Læs eventyret igennem. For at skabe sammenhæng og fordybelse i fortællingen, anbefales det at den første læsning sker uden for mange afbrydelser.

Stop dog gerne op undervejs og spørg børnene: Hvad tror I, der sker nu? For eksempel da soldaten sidder fattig på sit kammer og endnu ikke har opdaget betydningen af sit nye fyrtøj.

Efter endt læsning inviteres børnene til at komme med deres umiddelbare kommentarer og spørgsmål. Tal om hvad de kunne lide og ikke lide ved historien; hvad de undrede sig over eller lagde særligt mærke til. Tag en snak om de ord, som børnene ikke kendte i forvejen – se evt. forslag til fokusord ovenfor.

Anden læsning

På anden eller tredjedagen læses eventyret igennem igen – evt. i mindre grupper. Denne gang er det nemlig meningen, at børnene skal indbydes til at komme med kommentarer og spørgsmål undervejs og herved få sat ord på de tanker, som eventyret sætter i gang hos dem. Følg børnenes interesse og brug god tid på at tale om illustrationerne. Brug gerne både åbne og lukkede spørgsmål for at aktivere alle børn i samtalen, hvis nogen holder sig tilbage fra selv at spørge.

Eksempler på spørgsmål til eventyret:

- Specifikke ord: Hundene er så store, at forfatteren sammenligner deres øjne med noget – hvad?
- Tekstnære: Hvorfor er det, at man ikke kan få den nydelige prinsesse at se?
- Genkaldende: Hvor mange nætter lod soldaten hunden hente prinsessen?
- Illustrationer: Hvordan ser heksen ud, da soldaten møder hende? Hvorfor er hun tegnet sådan?
- Forståelses- og tolkningsspørgsmål: Hvorfor ville heksen mon kun have fyrtøjet og ikke andet?
- Generaliserende: Kender I godt det at ønske sig noget rigtig meget?

Spørgsmålene bliver gradvist sværere ved at bevæge sig fra det konkrete til det komplekse. Mærk efter på din børnegruppe, hvor langt de er klar til at gå.

Bonusinfo: I Carlsens udgave med illustrationer af Lars Gabel, har han valgt, at det er hunden med øjne så store som møllehjul (mellemste hund), som henter prinsessen, selvom der i eventyret står, at det er hunden med øjne så store som tekopper (mindste hund). Dette kan bruges som afsæt for en snak om illustrationer og tekst – hvorfor har illustrator mon valgt at tegne den mellemste hund? Se for eksempel siden, hvor soldaten nærmest bliver blæst bagover på sin taburet.

Udforskning af fortællingen

Hvilken slags historie er der tale om her?

Hvordan genkender man et eventyr?

Ubestemt univers: Man ved ikke præcis hvor og hvornår historien foregår. Derfor starter eventyr tit med "Der var en gang..." eller som her: "Der kom en soldat marcherende hen ad landevejen...". Men vi ved faktisk ikke, hvem soldaten er; hvor han kommer fra; eller hvornår det foregår.

To verdener: En naturlig verden (med mennesker) og overnaturlig (med hekse, trolde, feer osv.) kan mødes i eventyrene. Der kan altså ske fantasifulde ting, som ikke sker i virkeligheden.

Persongalleri: Det er som regel bestemte typer, der er med i eventyr. Det kan for eksempel være brødre, konger, prinsesser, trolde og feer. Tit er den fattige den klogeste.

Tretalsloven: Tit møder man tallet tre i eventyr. For eksempel tre brødre, tre nætter, tre forsøg.

Slutningen: Som regel har eventyr en lykkelig slutning. For eksempel at hovedpersonen vinder prinsessen og det halve kongerige og lever lykkeligt til sine dages ende.

Genoptag evt. samtalen om fakta (informerende tekst) og fiktion (fortællende tekst).

Hvilke andre eventyr kender I?



Tilbage til værket – tredje læsning

Efter anden fælles gennemlæsning kan du lade børnene på skift hjælpe med at genfortælle afsnit fra bogen. Lad dem gerne selv sidde med bogen og ”legelæse”, imens de fortæller efter hukommelsen og med støtte i illustrationerne - evt. med brug af ”læsefingeren”, hvor barnet følger teksten med sin pegefinger.

Repetér evt. også hvilken slags historie *Fyrtøjet* er (fiktion i genren eventyr). Tal med børnene om, hvilke eventyr-træk de har mødt i *Fyrtøjet*. Tallet tre (nætter og hunde), en heks, en prinsesse osv. Minder *Fyrtøjet* jer om andre historier, I har læst?

Efter læsning

Forslag til aktiviteter

I præsenteres her for en række forslag til forløb og aktiviteter, som giver børnene mulighed for en æstetisk bearbejdning af den tekst, de har mødt. Forslagene er skalérbare i omfang og varighed, men tanken er ikke, at I skal gennemføre det hele med børnene. Udvælg det som passer ind i jeres hverdag og planer.

Det er dog altid en god idé at dokumentere arbejdet med værkerne, så børnene kan vende tilbage og reflektere over deres proces – særligt når de i børnehaveklassen genoptager arbejdet med et værk, som de tidligere har beskæftiget sig med. Derfor opfordrer vi også til, at dokumentationen (skitser, fotografier og lign.) følger med barnet ved skolestart.

Uddybet forslag til æstetisk læreproces

Byg en hekseskulptur af naturmaterialer

I det følgende gennemgås et forløb, hvor børnene bygger deres egen hekseskulptur. Når I kommer til fordybelsesfasen er det nødvendigt med et rum, hvor der ikke bliver pillet ved tingene. Længden af de enkelte faser kan I selv definere ud fra jeres lokaler og øvrige tidsplaner.

Forløbet er baseret på grundmodellen i Austring og Sørensen: *Æstetik og læring : Grundbog om æstetiske læreprocesser* (2006).

Fase	Proceselementer
Impuls:	I har nu talt meget om heksen. Se igen på Gabels illustrationer af heksen. Hvordan svarer de til jeres egne forestillinger om heksen?
Optakt:	Tag ud i naturen og find materialer til at bygge jeres egne hekse. Masser af grene, fjer, bark, tang, mos og hvad I ellers kan finde. I får desuden brug for snor og klude – og de voksne måske en tang, grensaks eller lign. Lad evt. børnene tage pinde og klude (for eksempel fra en gammel t-shirt) med hjemmefra.
Eksperiment:	Lad børnene hver tegne sin egen heks og udvælge de materialer, som de vil bruge. Nogen har måske fundet en stor kæp at bygge af, mens andre kører i mindre skala.

Udveksling:	Børnene fremviser på skift deres arbejdstegning og de valgte materialer for hinanden. Spørg åbent ind til børnenes valg, så alles formudkast anerkendes.
Fordybelse:	Med brug af naturmaterialer, snor og klude bygger hvert barn nu sin egen heks. Understøt, at barnet løbende sammenholder sit produkt med sin egen skitse, fremfor at sammenligne med de andre børns hekse. Dokumenter processen undervejs. Lad gerne børnene selv fotografere eller filme - evt. mens de fortæller om deres udfordringer og løsninger i processen.
Præsentation:	Indret et udstillingsrum sammen med børnene. Præsenter både værker, skitser og evt. dokumentation af processen. Hvis I har optageudstyr til rådighed, som for eksempel Easi-Speak, kan I lade børnenes egen fortælling om værket ledsage objekterne. Invitér andre børnegrupper og forældre til reception og udstilling.
Evaluerings:	Tal bagefter med børnene om processen. Hvordan var det at arbejde med materialerne, og hvordan blev resultatet i forhold til de første skitser og ideer? Hjælp børnene med at få tegninger og fotos samlet i en mappe – fysisk eller digitalt.

I skal bruge: Naturmaterialer, snor, klude, evt. en tang, grensaks eller lign., udstillingsfaciliteter. Evt. optageudstyr.

Andre aktivitetsforslag

Opfør dukketeater

Tegn karaktererne fra *Fyrtøjet* og klip dem ud – de holder bedst, hvis I også laminerer dem. Sæt figurerne på blomsterpinde og opfør eventyret for hinanden som dukketeater. Lav evt. en lille scene af en papkasse. I kan selv vælge, om figurerne skal styres fra siden eller nedefra, men det er vigtigt at beslutte, før I limer blomsterpinde på. I stedet for at tegne figurerne kan I vælge at lave dem som små collager med udklip, så I for eksempel kan indsætte billeder af rigtige tekopper, møllehjul osv. i hundenes øjne. Til inspiration kan I se Kristian Nordentofts collager til bogen *Bettinas badekar*.

Digt et eventyr

Lad børnene på skift fortælle deres eget eventyr med titlen *Det hule træ*. Som støtte for fortællingen kan I printe aktivitetsarket *Eventyrkort* fra sprogsporet.dk

Stor og lille

Lav fotos eller små trickfilm, der leger med størrelsesforholdene. Find for eksempel to ens trøjer i forskellige størrelser eller en stor og lille papkasse. Tag et foto af det samme barn i begge kasser eller trøjer, så det ser ud som om, at barnet pludselig er blevet større/mindre. Ved at benytte stop-motion-funktionen i den gratis app *Film-X Animation* fra Det Danske Filminstitut (DFI) kan I sætte billederne sammen til et lille filmklip. Hent eventuelt mere udførlig vejledning og inspiration under punktet *Tips og tricks* på DFI's egen side dfi.dk om *Film-X Animation* – se for eksempel øvelsen *Tryllekunst*.

App'en *FILM-X Animation* er målrettet børnehaver og indskoling og kan bruges meget intuitivt. Se mere på dfi.dk. Er I mere fortrolige med andre apps, kan I naturligvis frit vælge at bruge disse.

Forslag til supplerende læsning med børnene

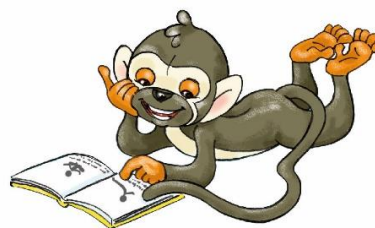
- Hans & Grethe
- De tre Bukke Bruse

Hjemmesider

- *Film-X Animation*: <https://www.dfi.dk/laering-og-formidling/boernehaver/film-x-animation>
- *Digitalt – det er for børn*: <https://digitale-born.vejle.dk/>
- *Rundetaarn – Et levende vartegn for København siden 1642*: <https://www.rundetaarn.dk/>

Find mere inspiration til din praksis her

- Bennyé D. Austring og Merete Sørensen: *Æstetik og læring : Grundbog om æstetiske læreprocesser* (2006)
- Erika Brandt, Jette Aabo Frydendahl, Stine Liv Johansen m.fl.: *Digital pædagogik* (2015)
- Stig Broström, Kristine Jensen de López og Jette Løntoft: *Dialogisk læsning i teori og praksis* (2012)
- Janne Højrup Nielsen og Søren Fanø: *I begyndelsen var billedet : om billedlitteratur og formidlingen af den* (2020)
- Marlene Vorborg Jensen, Mette Eiersted og Rasmus Max Byriel Andersen: *Digitale børnefællesskaber : Leg og læring med digitale medier i vuggestue og børnehave* (2015)



Sammen om Skolestart er støttet af Slots- og Kulturstyrelsen og er et samarbejde mellem Bibliotekernes Sprogspor og Dan sklærerforeningen. Se mere på sprogsporet.dk/sammen-om-skolestart

Illustrationer: Gunhild Rød ©Dan sklærerforeningens forlag